

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNDE TEMEL SORUNLAR, PLANLAMA VE UYGULAMA

Alper DİKENOĞLU (*)

Son yarı yüzyıldan beri Türk toplumunda meydana gelen yapısal değişiklik bütün dünyanın dikkatini çekecek bir nitelik taşımaktadır. Yüzyılların geliştirdiği büyük bir İmparatorluk kuruluşundan Cumhuriyet kuruluşuna geçiş şeklinde karakterize edilen bu yapı değişikliği birey ve toplum yaşamını büyük ölçüde etkilemektedir.

Çağımızın kendine özgü yapısal oluşum ve sorunlarının etkisiyle sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal alandaki gelişmeler doğal olarak eğitim sistemini de büyük ölçüde etkilemektedir. Bu etkileşimin en belirgin ürünü işe köklü tedbirleri gerektiren bir seri eğitim sorunlarıdır. Geleneksel ve çağdaş kökenli değişkenlerin etkisi altında oluşan Türk toplumunun sağlıklı gelişimi için bu sorunların çözülmesi zorunludur.

Cumhuriyetin ilk yıllarından beri eğitim en önemli konulardan biri olarak ele alınmış olmakla beraber ekonomik gelişme, kalkınma, sanayileşme ve savunma gibi daha hayati ve öncelik taşıyan sorunlar arasında eğitime gereği kadar önem vermek mümkün olamamıştır. Bu konuda önemli adımlar atılmış olmasına rağmen kısmen geçmişten devralınan, kısmen işe zamanla belirlemeye başlayan çeşitli sorunlarıyla ülkemiz gelişmişlik düzeyine ulaşamamıştır (1).

"Uzun Dönemli Kalkınmanın ve Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının Temel Hedefleri ve Stratejisi", Türk toplumunun uzun dönemde çözülmesi gereken temel sorunlarını;

1. Hızlı nüfus artışı,
2. Dağınık yerleşme ve düzensiz şehirleşme,
3. Yetersiz eğitim ve sağlık,
4. İşsizlik, istihdam ve sosyal güvenlik,

(*) Eğitimi

5. Yaşama düzeyinin düşüklüğü ve dengesiz dağılımı,
 6. Üretim ve verim düşüklüğü,
 7. Teknolojideki yetersizlik,
 8. Masraflı ve yavaş işleyen kamu yönetimi,
 9. İç tasarruf ve Avrupa Topluluğu ile ilişkiler,
- olarak belirlemektedir.

Bu sorunlar ile sosyal gelişme ve ekonomik kalkınmanın yeni ihtiyaçları karşısında eğitim sistemini, kalkınma hedeflerini gerçekleştirecek ve sorunlara çözüm getirmede etken bir rol oynayabilecek güç, yapı ve içeriğe kavuşturmak en önemli bir eğitim sorunu olmaktadır (2). Eğitim sisteminin kalkınmayı destekleyebilmesi ve hızlandırabilmesi için plan hedefleriyle, eğitim hedefleri arasında tutarlı ilişkiler kurmak gerekmektedir.

Oysa, Birinci ve İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planları ve bu konuda yapılan çeşitli araştırmalar eğitim sisteminin sosyo-ekonomik ve kültürel kalkınma ihtiyaçlarını karşılama bakımından yetersiz olduğu ve bazı dar boğazlar içinde bulunduğunu ortaya koymaktadır. Mevcut eğitim sistemi; merkezi örgütteki bürokrasi, kaynak yetersizliği, heyetsiz okul ve öğrenci dağılımı, statik yapısı, belirlenmiş hedeflere hizmet edemeyen programları, geleneksel yöntemleriyle çağdaş eğitim anlayışı ve toplum ihtiyaçlarıyla bağdaşacak nitelikten yoksundur. Nitekim XIII. Millî Eğitim Şûrasının açış konuşmasında zamanın Millî Eğitim Bakanı bu durumu şu sözlerle belirtmektedir:

"... Eğitim hizmetlerinin ekonomik kalkınmaya yardımcı olma yerine onu adeta frenleyen bir duruma geldiği, yapılan araştırmalar ile tespit edilmiştir" (3).

Bu konuda, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında aynen şöyle denilmektedir:

"Planlı dönemde eğitim sistemi; 1) ekonomik ve sosyal kalkınmanın gerektirdiği nitelik ve nicelikteki insangücünü yetiştirme, 2) fertlerin bilgi ve maharetlerini arttırarak ve değer yargılarını etkileyerek kalkınmadan doğan değişikliklere uymalarını ve kalkınmaya olumlu katkıları sağlama, 3) sosyal adalet ve fırsat eşitliğini gerçekleştirme fonksiyonlarını tam olarak yerine getirememiştir. Eğitimde bu fonksiyonları etken bir biçimde gerçekleştirecek köklü bir sistem ve muhteva değişikliği sağlanamamıştır" (4).

Bu ve benzeri resmi belgelerle de belirtildiği gibi eğitim sistemi ülkemizin nüfus artışına, politik, sosyal ve ekonomik gelişmelerine yeterince ayak uyduramamıştır.

Bunun sonucu olarak da gerek kuramsal yönden, gerekse yapı ve işleyiş bakımından birçok sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır.

Cumhuriyet döneminin başlangıcında eğitimin temel sorunları; Millî birliği sağlamak, eğitimi demokratlaştırmak, layikleştirmek ve devletleştirme sorunlarıydı (5). Günümüzde, bu konudaki ilgili inceleme, rapor ve araştırmalardan anlaşıldığına göre günümüzde eğitimin başlıca temel sorunları şunlardır (6):

1. Eğitim politikası, felsefesi ve kuramlarının henüz gereği gibi kristalize edilememiş olması,
2. Merkez ve taşra örgütünün reorganizasyonu,
3. Kaliteli lider, yönetici, kadro geliştirme ve bazı bölgelerle, branşlarda öğretmen yetersizliği,
4. Kaynakların yetersizliği ya da yerinde kullanılmadığı,
5. Nüfus artışına paralel olarak öğrenci sayısının hızla artması,
6. Etkin bir finansman sistemi geliştirme,
7. Fonksiyonel bina, tesis, araç ve gereç yetersizliği,
8. Kırsal, kent eğitiminde ve bölgeler arasındaki dengesizlik,
9. Çeşitli öğrenim kademelerinde kız ve erkek öğrenci dağılımında dengesizlik,
10. Mevcut imkânlar ve ihtiyaçlara uygun programların geliştirilmesi,
11. Eğitim sisteminin kendi içinde ve diğer sektörlerle eğitim arasındaki koordinasyon eksikliği,
12. Öğrenme-öğretme süreçleri ve yöntemlerini etkinleştirme,
13. Belirli tercihleri yapma ve öncelikleri tespit etme zorunluluğu,
14. Günlük kararlara göre uygulama ve proje çalışmalarındaki yetersizlik,
15. Araştırma, geliştirme ve değerlendirme hizmetlerine önem verme vb.

Bu sorunlar listesini daha da uzatmak ve detaylandırmak mümkündür. Ancak, bu kadarı ile dahi bu sorunlar Türk Millî Eğitim sisteminin cumhuriyet döneminin başlangıcından beri devam eden çabalara rağmen istenilen ve beklenen hedeflere ulaşamadığını göstermeye yeterlidir. Önemli olan bütün bu sorunlara bir anda çözüm bulmanın mümkün olmayacağıdır. Ayrıca, mevcut yapısı ve işleyiş biçimi ile eğitim sisteminden bu konuda çok şeyler beklemenin de fazla iyimserlik olacağı bir gerçektir.

Eğitim sadece eğitimcilerin sorumluluğuna terk edilecek ve onların görevleriyle sınırlandırılabilir kadar dar ve basit bir hizmet değildir. Bu sebeple, toplumdaki bütün ilgili taraflar ve kurumların hizmetin yürütülmesindeki sorumluluk almaları ve katkıda bulunmaları eğitim hizmeti için temel koşuludur.

Eğitim hizmetlerinin gerek planlanmasında, gerekse uygulamada Anayasa, Millî Eğitim Temel Kanunu, ilgili diğer kanunlar, kalkınma planları, yıllık programlar, icra planları ve şura kararları esas alınmaktadır. Ancak, eğitim planlaması ve uygulamaların yürütülebilmesi için araştırma çalışmalarına yeterince önem verildiği de söylenemez.

Ülkemizde halen il ve ile birimlerine göre mevcut eğitim durumunu (okul, bina tesis, personel, araç-gereç vb.) ortaya koyan ve eğitim ihtiyaçlarını belirleyen araştırmalar bulunmamaktadır. Durum böyle olunca, yapılan planlama ve uygulamalar sonucu eğitimde beklenen hedeflere ulaşılamamaktadır. Ayrıca, yürütülen eğitim hizmetleri ve temel sorunlar projeler halinde ele alınmamaktadır.

Eğitimde mevcut sorunların çözümü, ülke gerçeklerine uygun plnların hazırlanması ve uygulamasında bilimsel araştırmalar esas alınmalıdır. Bütün temel konular ve sorunlar da proje bazında ele alınarak yürütülmelidir. Bunun için ülkemizde yetişmiş insan gücü potansiyeli ve niversiteler yeterince vardır. Yeterki, bu potansiyeli harekete geirebilelim ve yeterince kullanabilelim.

KAYNAKLAR

- 1) T.C. Başbakanlık D.P.T., "Yeni Strateji ve Kalkınma Plnı nc Beş Yıl (1973-1977)", Ankara: 1973, s. 109.
- 2) "Millî Eğitim Reformu Stratejisi", 13 Ekim 1972 tarih ve 14335 sayılı Resm Gazete s. 3.
- 3) T.C. M.E.B. "Sekizinci Millî Eğitim şurası", 28 Eylül - 3 Ekim 1970, s. XI.
- 4) "nc Beş Yıllık Kalkınma Plnı", s. 109.
- 5) Hıfzırrahman Raşit ymen, "Türkiye'nin Ana Eğitim Problemleri", A.. D.T.C.F. Yayınları, Ajans-Türk Matbaası, Ankara: 1965 s. 8.
- 6) "Millî Eğitim Reformu Stratejisi" s. 6-7.
- 7) "nc Beş Yıllık Kalkınma Plnı", s. 110-715.